

CARL STRANDBERG: Zur Frage des Veräußerungsverbotens im kirchlichen und weltlichen Recht des Mittelalters. Skrifter utgivna av Institutet för rätts-historisk forskning. Serien I. Rättshistoriskt Bibliotek. Band XI. Stockholm, A.-B. Nordiska Bokhandeln, 1967. 226 s. 25 sv. kr.

Udgangspunktet for denne Uppsala-disputats, der 1967 forsvarede for den theologiske doktorgrad, er det i flere svenske landskabslove optrædende forbud imod, at kgl. majestæt afhænder kronens rettigheder, dvs. at en svag monark sælger, bortgiver eller pantsætter krongods m. fl. kgl. indtægtskilder, regaler osv. uden at modtage tilsvarende værdier igen. Ifølge ældre opfattelse (f. ex. Rosén: *Kronoavsöndringar*, 1949) var der her tale om et ældgammelt retsinstitut, der ligesom paalagde de kgl. besiddelser (Uppsala öd) med »tabu«, hvorved man hindrede, at de nogensinde kunde gaa ud af kongeslægten's eje. Her tager Strandberg fat paa et nøje studium af kilderne, og naar – ikke mindst via omdatering af flere af de relevante lovtekster – frem til, at dette forbud i egentligste forstand først dukker op sidst i 13. aarhundrede, og her følger han Rosén i den nærliggende hypotese, at der i forbindelse med Magnus Ladulås' kroning 1276 har været anvendt en ny kroningsed, dvs. at den nye formular har indeholdt det nyopdukkende forbud. Tilmed viser henvisninger til udlandet, at ogsaa her optræder tilsvarende bestemmelser først omkring dette tidspunkt, saaledes i England efter 1290, i Frankrig 1318 og i Tyskland 1309, medens ældre eksempler (f. ex. Ungarn 1220, hvilket indgaar i kanonisk ret = c. 33 X, II 24, og Danmark 1240 = *Bullarium* 302) alene stammer fra det pavelige kancelli og følgelig ikke har samme relevans som bestemmelserne fra den verdslige lovgivning.

Derimod giver disse eksempler et fingerpeg om bestemmelsens proveniens, og da det 13. aarhundrede repræsenterer den internationale kirkerets sejrige fremmarch Europa over, gaar forfatteren dernæst i gang med at undersøge det tilsvarende forbud imod at afhænde kirkegods i haab om ad denne vej at finde frem til kilden for den verdslige lovgivnings bestemmelser herom. Først analyseres Gratians Dekret, hvor Strandberg indtager det standpunkt, at den vældige opblomstring af kirkeretten skyldes den forudgaaende genoplivning af romerretten og ikke omvendt, og efter en uhyre detaljeret gennemgang af samtlige steder, hvor et saadant forbud nævnes i dekretet, tages nu fat paa Gratians kilder, hvorved bestemmelsens forudsætninger findes i den gregorianske kamp-tid. Endelig afsluttes dette afsnit af en gennemgang af de vigtigste efterfølgere, det vil i hovedsagen sige Hostiensis' bidrag hertil.

I arbejdets sidste del vender Strandberg derpaa tilbage til Sverige for nu at undersøge alienationsforbuddets optræden i svensk kirkeret og -administration, og i forskellige afsnit behandles spørgsmaal som kirken som selvstændigt rets-subjekt, præsters testationsret (dvs. den snart optrædende adskillelse mellem præstens embeds- og privatgods), kirkeværger (desværre meget kortfattet, men dog tilstrækkelig udførligt til, at recensenten finder nyt materiale til sin i Kul-turhistorisk Leksikon udtrykte opfattelse, at disse først optræder i Nordeuropa sidst i 13. aarhundrede) m. m., herunder det delikate problem om sanktioner imod evt. overtrædelser af dette forbud, og som det næppe overraskende resultat naar han frem til, at den svenske kirke (i den udstrækning det beskedne kilde-

materiale tillader konklusioner) i tiden omkring 1300 i hvert fald rent formelt har stræbt efter at overholde den internationale kirkerets bestemmelser.

Selvom læseren sine steder kan have en vis tvivl om berettigelsen af dette i nyere svensk kirkeretsforskning efterhaanden almindelige princip konsekvent at sammenstille svensk *praxis* med international *teori* (bl. a. tages der overhovedet ikke stilling til, hvor forskelligt jordejendomssager processuelt behandledes Europa over: som i England Common Law-domstolene ufravigeligt hævdede deres monopol, fastholdtes i hvert fald i dansk senmiddelalder tilsvarende, at jorddele alene hørte under de verdslige retter), repræsenterer dette arbejde i sin beundringsværdige grundighed et betydeligt skridt frem. Det er i udpræget grad retsteoretisk; om f. x. alienationsbestemmelsernes fremtrængen i Norden (ogsaa i Norge og i Danmark, hvis rigere kilder overhovedet ikke er inddraget i arbejdet) kunde staa i forbindelse med, at en mere bevægelig økonomi havde medført, at jord i langt større udstrækning end tidligere kom paa det frie marked (jfr. hertil de danske landskabsloves forsøg paa at give slægten forkøbsret), er en problemstilling, der ganske falder udenfor forfatterens synsvinkel.

Tilbage sidder læseren med det indtryk, at en svensk disputats primært har til formaal at dokumentere præces' lærdom og skarpsindighed, og paa denne baggrund kan man fuldt ud gratulere dr. Strandberg med veludført arbejde.

TROELS DAHLERUP

GORDON LEFF: Paris and Oxford Universities in the Thirteenth and Fourteenth Centuries. An Institutional and Intellectual History. New Dimensions in History, Essays in Comparative History. New York, London, Sydney, John Wiley & Sons, 1968. xii + 332 s. Ill. 75 sh. Paper 31 sh.

Der findes allerede en lang række oversigter over middelalderens åndshistorie; Gordon Leff har tidligere udgivet een sådan i Penguin Books (Mediaeval Thought, 1958). Hans nye bog adskiller sig på fordelagtig vis fra sine forgængere ved at lægge et andet – og væsentligt – synspunkt til grund for fremstillingen. Leff forsøger nemlig at skildre middelalderens åndsliv i sammenhæng med de institutioner, hvortil det var knyttet. Dette synspunkt er naturligvis ikke nyt i sig selv, men det er nyt i en oversigtsfremstilling som denne. Som ramme for fremstillingen har Leff valgt middelalderens to måske berømteste lærdomsinstitutioner: universiteterne i Paris og Oxford. Han sammenfatter selv sit forehavende på følgende måde (s. v): »I have been concerned, on the one hand, to show the connections between the academic structure – faculties, syllabuses, teaching methods, and so on – and the intellectual activities that took place within it, and, on the other, to assess what was distinctive to each university within a common urban, institutional, and doctrinal framework«.

Det må indledningsvis fastslås, at bogen i store træk tilfredsstillende løser de to opgaver, den har sat sig, men at den ikke er lige pålidelig i alle detaljer. Fremstillingen falder naturligt nok i to dele, et »institutionelt« (s. 1–184) og et »doktrinalt« afsnit (s. 185–309). Tyngdepunktet ligger klart i det første afsnit. Vi får her en fortrinlig skildring af det, man kunne kalde åndslivets sociologiske